

чином складається протокол освідчування особи, проведеного лікарем? Яким учасником кримінального провадження в такому випадку є лікар, і яке його коло процесуальних прав, повноважень та відповідальності? Чи припустимо складати протокол освідчування особи слідчим, дізнавачем, прокурором, які не були присутні під час самого освідчування особи, або складати такий протокол зі слів лікаря, процесуальний статус якого не визначений?

Також, зазначаючи на можливість вилучення слідів кримінального правопорушення в ході освідчування особи, законодавець не зазначає, що вони можуть додаватися як додатки до протоколу освідчування, а обмежується зазначенням на те, що про проведення освідчування складається протокол згідно з вимогами КПК України, копія якого надається особі, освідчування якої здійснювалося. Разом з тим, зміст ст. 105 КПК України, яка встановлює види додатків до протоколів, не охоплює собою «сліді кримінального правопорушення», які можуть бути виявлені та вилучені в ході освідчування особи. Також залишається питанням, чи підлягають вилученню в ході освідчування елементи одягу особи, чи лише огляду та фіксації?

Зазначені аспекти закріплені в Кримінальному процесуальному законі порядку освідчування особи, на наш погляд, ставлять під сумнів ефективність цієї слідчої (розшукової) дії як засобу збирання доказів, закладаючи підстави для невизнання зібраних в такий спосіб доказів належними і допустимими. Вирішення цієї проблеми вбачається в чіткій регламентації порядку освідчування особи, що передбачає узгодженість з іншими процесуальними діями та використання визначених та зрозумілих дефініцій.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчикова В. Є. Учасники освідчування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. № 1. С. 121–132.

Антощук Андрій Олександрович,
доцент кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ НЕПОВНОЛІТНІ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

В дослідженнях криміналістичного спрямування щодо обігу наркотичних засобів, як правило, приділяється увага загальним питанням розслідування і проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Проте, при вчиненні кримінальних правопорушень у сфері обігу

наркотичних засобів неповнолітніми особами або за їх участю виникають певні особливості.

Відповідно до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення по державі Офісу Генерального прокурора у 2016 році зареєстровано 23029 злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення, з яких 126 фактів вчинених неповнолітніми або за їх участю. У 2017 році зареєстровано 29010 вказаних фактів, із них 175 неповнолітніми або за їх участю, у 2018 році – 27007 вказаних фактів, із них 186 неповнолітніми або за їх участю, у 2019 році – 28774 вказаних фактів, із них 117 неповнолітніми або за їх участю, у 2020 році – 28204 вказаних фактів, із них 263 неповнолітніми або за їх участю, у 2021 році – 29587 вказаних фактів, із них 237 неповнолітніми або за їх участю і за десять місяців 2022 року зареєстровано – 32393 вказаних фактів, із них 169 неповнолітніми або за їх участю [1].

Виходячи із правозастосовної практики доводиться констатувати, що кримінальні правопорушення, вчиненні неповнолітніми у сфері обігу наркотичних засобів, у більшості виявляються працівниками патрульної поліції ході патрулювання. Невелика кількість таких діянь виявляється в ході оперативно-розшукових заходів або в ході негласних слідчих (розшукових) дій, проведених по іншому кримінальному провадженні. При цьому, доводиться констатувати, що спостерігається і інертність працівників поліції щодо встановлення в подальшому джерела походження наркотичних засобів, виявлених у неповнолітніх, а виділення матеріалів у окреме провадження має формальний характер.

Водночас, слід зазначити, що одним з найбільш важливих завдань реформування правоохоронних органів України є здійснення систематичної протидії кримінальним правопорушенням, які становлять суспільну небезпеку для усієї країни. Одним з таких видів суспільно-небезпечних явищ є кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Швидке та оперативне здійснення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій за фактами вчинення таких правопорушень є запорукою відновлення порушених злочином суспільних відносин, притягнення винних осіб до суворой відповідальності, а також подальшого здійснення профілактичних заходів в цій сфері [2, с. 6].

Які ж особливості розслідування кримінальних правопорушень, які вчиняються неповнолітніми у сфері обігу наркотичних засобів. По-перше, в ході розслідування важливе значення має вивчення особи неповнолітнього підозрюваного. При цьому, воно має значення, як тактичне, так і процесуальне. У тактичному плані це необхідне для підготовки до допиту та інших слідчих (розшукових) дій, вибору

оптимального напрямку та найбільш продуктивних методів розслідування такого кримінального провадження.

Істотного значення відіграє визначення симптомів, які можуть бути у неповнолітнього в результаті вживання наркотичних засобів. З метою їх визначення, рекомендується проведення огляду неповнолітнього (освідування). Ст. 241 КПК України, дізнавач, слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на його тілі, одязі, в якому він перебуває, слідів кримінального правопорушення та їх вилучення або виявлення особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу. [3]. Крім цього, важливе значення має призначення наркологічної експертизи неповнолітнього підозрюваного.

По-друге, допит неповнолітнього підозрюваного по даній категорії кримінальних проваджень відрізняється специфікою і тактико-організаційними прийомами і методами. В процесі допиту підозрюваних осіб доцільно враховувати відсутність або наявність у них наркоманії і ступінь її розвитку, зміст поглядів допитуваного на допустимість незаконного вживання наркотиків. Вважаємо за необхідне для успішного проведення допиту залучити психолога, який допоможе слідчому у виборі засобів, направлених на подолання протидії неповнолітнього підозрюваного (якщо вона прогнозована).

По-третє, важливого значення при вирішенні завдань щодо встановлення всіх обставин розслідуваного факту і його учасників має організація продуктивної взаємодії органів досудового розслідування та оперативних працівників.

По-четверте, до особливостей розслідування кримінальних правопорушень розглядуваної категорії необхідно віднести і вживання заходів щодо забезпечення належної медичної реабілітації неповнолітнього. Пов'язано це із тим, що більшість неповнолітнім обирають запобіжний захід не пов'язаний із триманням під вартою, а у них зберігається коло спілкування, які також можуть бути пов'язані із вживанням та незаконними діями щодо наркотиків.

Отже, в ході розслідування кримінальних правопорушень, які вчиняються неповнолітніми у сфері обігу наркотичних засобів необхідно враховувати, як специфіку проведення окремих слідчих (розшукових) дій, так і специфіку проведення розслідування в цілому.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування : наказ Генерального прокурора від 30 черв. 2020 р. № 299. *Офіс Генерального прокурора* : URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

2. Багайчук К.О., Савченко О.О., Прибиткова Н.О. Особливості досудового розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту

наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Науково-методичні рекомендації. Харків. 2015. 99 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Баулін Олег Вячеславович,
завідувач відділу наукової діяльності
та міжнародного співробітництва
Київського науково-дослідного інституту
судових експертиз Міністерства юстиції
України, кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Огляд місця події є невідкладною слідчою (розшуковою) дією, що проводиться у відповідності до ст. 237 та ін. статей КПК України з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Принциповими для такого огляду є положення криміналістичної тактики про своєчасність, об'єктивність, повноту, планомірність, активність, обов'язкове застосування спеціальних знань тощо.

У структурі слідчого огляду традиційно виокремлюють 3 етапи: підготовчий, робочий (дослідницький) і заключний (завершальний). Криміналістика визначає типові дії слідчого та їх послідовність (залежно від слідчої ситуації) на всіх зазначених етапах, починаючи з підготовчих дій до виїзду на місце події й завершуючи оформленням результатів огляду.

Слідчий огляд місця події у зв'язку із розслідуванням кримінальних правопорушень, вчинених внаслідок ведення російськими військами агресивної війни проти України, миру та людяності, у надзвичайних ситуаціях (в умовах воєнного стану) передбачає здійснення діяльності у декількох напрямках: 1) забезпечення процесуальних і криміналістичних аспектів; 2) організаційне, технічне та інформаційне забезпечення; 3) забезпечення безпеки учасників огляду.

Усі ці аспекти між собою органічно тісно пов'язані та здійснюють взаємний вплив один на одного й тому, акцентуючи увагу на процесуальних і криміналістичних аспектах, не обійтися без згадування інших.

Під час розслідування злочинів зазначеної категорії потрібно враховувати ряд специфічних факторів.

1. Коли кримінальне провадження пов'язане із вибухом, масштабними руйнуваннями, великою кількістю постраждалих, то воно стає непосильним для одного слідчого і прокурора-процесуального керівника, й потребує створення потужних слідчих, слідчо-оперативних